

Informasjon fra Riksantikvaren til fylkeskommunen i forbindelse med tilskudd fra post 72 tekniske og industrielle kulturminner i 2021

Riksantikvaren vil med dette vedlegget informere om status og annen informasjon om bevaringsprogrammet for tekniske og industrielle kulturminner som kan være av nytte for fylkeskommunens tilskuddsfordeling. Vi vil også informere om enkelte punkter i Riksantikvarens tidligere praksis ved fordeling av tilskudd til bevaringsprogrammet samt kort informasjon om tilskudd til bevegelige kulturminner.

Bevaringsprogrammet for tekniske og industrielle kulturminner

Bevaringsprogrammet for tekniske og industrielle kulturminner skal videreføres frem til det foreligger nye bevaringsstrategier. Som følge av dette bør det vedtatte omfanget for de 15 anleggene som inngår i bevaringsprogrammet legges til grunn ved fylkenes fordeling av tilskudd fra post 72 tekniske og industrielle kulturminner, og objekter som inngår i bevaringsprogrammet prioriteres ved tildeling.

Mål for bevaringsprogrammet for tekniske og industrielle kulturminner

Målet med bevaringsprogrammet er å sette i stand og vedlikeholde de prioriterte tekniske og industrielle anleggene. Med dette menes normalt vedlikeholdsnivå innenfor et definert omfang.

Måloppnåelse

Anlegget skal være satt i stand og ha et normalt vedlikeholdsnivå med minimum tilstandsgrad 2 i eksteriør. Interiør/maskinpark skal være sett i stand og ha et normalt vedlikeholdsnivå der dette er vurdert som en del av anlegget sitt omfang.

Anlegg	Type	Inn-skrevet	Status 2021	Vernestatus	Fylke
Tyssedal kraftverk	Kraftproduksjon	1997	Istandsatt	Fredet	Vestland
Neptun Sildoljefabrikk	Fiskeforedling	1997	Istandsatt	Fredet	Nordland
Spillum Dampsag og Høvleri	Treforedling	1997	Istandsatt	Fredning pågår	Trøndelag
Klevfos Cellulose- og Papirfabrikk	Treforedling	1997	Ikke istandsatt	Fredningsarbeid satt på vent	Innlandet
Næs jernverk	Mineralforedling	1997	Istandsatt	Fredet	Agder
Fetsund Lenser	Treforedling	1997	Istandsatt	Fredet	Viken
Sjølingstad Uldvarefabrik	Tekstilindustri	1997	Istandsatt	Fredet	Agder
Salhus Tricotagefabrik	Tekstilindustri	1997	Istandsatt	Fredet	Vestland

Kistefos Træsliberi	Treforedling	2002	Istandsatt	Fredning pågår	Viken
Folldal gruver	Mineralproduksjon	2002	Istandsatt	Fredningsarbeid satt på vent	Innlandet
Rjukanbanen	Jernbane – industritransport	2011	Ikke istandsatt	Fredet	Vestfold og Telemark
Odda smelteverk	Kjemiskindustri	2013	Ikke istandsatt	Fredet	Vestland
Atlungstad Brenneri	Næring og nytelsesmidler	2013	Ikke istandsatt	Fredet	Innlandet
Haldenkanalen	Sluseanlegg/transport	2013	Ikke istandsatt	Fredning pågår	Viken
Bredalsholmen verft	Verftsindustri	2015	Ikke istandsatt	Fredning pågår	Agder

Hvilke objekter inngår i omfanget i bevaringsprogrammet?

De 15 prioriterte anleggene omfatter i overkant av 500 objekter, herunder bygninger, tekniske installasjoner, strukturer med produksjonsformål, boliger og rekreasjonsfasiliteter. Gjennom omfangsvurderinger i 2015 definerte Riksantikvaren hvilke objekter som inngår i bevaringsprogrammet. Omfanget er godkjent av Klima- og miljødepartementet. Hensikten med et definert omfang var å sikre en omforent og forutsigbar forvaltning av anleggene i programmet, særlig med hensyn til tilskudd fra post 72. Det definerte omfanget setter rammen for anleggenes arbeid fram mot måloppnåelse i bevaringsprogrammet om normalt vedlikeholds nivå.

Det vises til Riksantikvarens «*Omfangsdokument og – skjema, og sammenstilling etter høringsrunden*» som, oppsummerer og besvarer oppdrag 36a gitt til Riksantikvaren fra Klima- og miljødepartementet i 2015. Vi gjør oppmerksom på at for de anleggene som er fredet vil det forekomme avvik mellom fredningsomfang og omfanget som inngår i bevaringsprogrammet.

Det godkjente omfanget i bevaringsprogrammet fremgår av virksomhetsplanen til det enkelte anlegget. Omfanget finnes også i listeform og kopi av denne kan fås ved henvendelse til ansvarlige saksbehandlere hos Riksantikvaren, Anke Loska og Maria S. Lytomt.

Status for bevaringsprogrammet

Per januar 2021 har 10 av 15 anlegg i bevaringsprogrammet status som «istandsatt». Anlegg med status istandsatt har likevel løpende vedlikeholdsbehov og til dels store istandsettingsbehov. Ved enkelte anlegg er behovet ekstraordinært. Riksantikvaren vedtok i 2019 å omgjøre statusen til Klevfos Cellulose- og Papirfabrik fra «istandsatt» til «ikke istandsatt». Fabrikkbygningen er i akselererende forfall som følge av tidligere kjemikaliebasert produksjon. Også ved anleggene Odde smelteverk, Rjukanbanen, Bredalsholmen og Haldenkanalen er det store istandsettings behov.

Ved inngangen til 2021 er behovet ved anleggene langt større enn det som kan dekkes ved framskriving av tilskuddsposten, spesielt for anleggene Odda smelteverk og Klevfos Cellulose- og Papirfabrik. Situasjonen ved de øvrige anleggene er også noe forverret de siste årene som følge av særs store kostnader ved både Rjukanbanen (istandsetting av slippet på Tinnoset) og Odda (ovn 3), i tillegg til oppstart av et kunnskapsprosjekt for situasjonen ved Klevfos Cellulose- og Papirfabrik.

Tilskudd til forvaltning, drift og vedlikehold (FDV)

Til de 15 anleggene i bevaringsprogrammet har Riksantikvaren prioritert tilskudd til forvaltning, drift og vedlikehold (FDV). Tilskudd til FDV skal bidra til å opprettholde kompetansen til anleggene og bedre tilstandsgraden. Innenfor disse rammene kan tilskuddet dekke kostnader som er nødvendig for at bygg, eksisterende tekniske system og installasjoner skal fungere. Vi viser til føringene for tilskuddsordningen som ligger i Prop. 1 S (2020-2021) for Klima og miljødepartementet samt i Klima- og miljødepartementets tilskuddsrundskriv T-1/20.

Med noen få unntak drives i dag flesteparten av de 15 anleggene som museer. Det finnes flere overlappende arbeidsoppgaver mellom museumsdriften og driften av kulturmiljøet. Riksantikvaren oppfordrer fylkeskommunene til å gjøre seg godt kjent med anleggene og innholdet i de ulike FDV-postene. Dette vil bidra til å gi dere et godt kunnskapsgrunnlag som først og fremst bidrar til å opprettholde kompetanse på - og øke tilstanden til kulturminnet, samtidig som at fylkeskommunen blir oppmerksom på gråsonene.

Tilskudd til lønn

Stillinger som har fått tilskudd til lønn fra Riksantikvaren, har primært hatt som oppgave å følge opp vedlikehold og istandsetting av de objektene som inngår i bevaringsprogrammet. Kun en mindre del av tilskuddet til lønn (FDV-stillingen) har vært tillatt brukt til egenadministrasjon. Tilskudd til lønn kan dekke kostnader til bruttolønn, pensjon, arbeidstakerforsikringer, arbeidsgiveravgift (AGA) samt lønns- og prisjusteringer.

Riksantikvarens praksis har vært å ikke fullfinansiere lønnskostnader, bl.a. ved å gi et tilskuddsbeløp som ligger noe under søknadsbeløpet. Da det ikke foreligger noen felles lønnsnivå på tvers av anleggene og de ulike stillingstypene har Riksantikvaren, av budsjettmessige hensyn, praktisert en maksgrense for størrelsen på lønnstilskuddet. Denne har vært på inntil 700 000 kroner til en 100% stilling.

Vi gjør oppmerksom på at tilskuddsposten ikke har blitt indeksregulert eller på en annen måte prisjustert de seneste årene. Anleggene søker basert på egne lønnsnivå og øvrige prisjusteringer. Økte behov og FDV-kostnader samt manglede prisjustering av budsjetttrammen for posten har bidratt til at hele 60-70% av budsjetttrammen har blitt fordelt til FDV-tilskudd (inkl. lønn) de siste tre årene.

Utbetaling av tilskudd til FDV

Riksantikvarens praksis for utbetaling har fulgt økonomiregelverket jf. Bestemmelser om økonomistyring i staten.

- *Tilskudd til lønn skal utbetales så nær tidspunktet for lønnsutbetaling som mulig.* Riksantikvaren har derfor ført praksis med månedlig utbetaling av tilskudd til lønn.

- Tilskudd til driften av en virksomhet skal utbetales i terminer (pr. måned, kvartal eller halvår), avpasset etter størrelsen av tilskuddet og de formålene som skal tilgodeses.

Riksantikvaren har ført praksis med tertialvise utbetalinger av tilskudd til FDV og har mottatt statusrapportering per tertial gjennom egne rapporteringsskjema for FDV-tilskudd. Gjennom rapporteringen har Riksantikvaren hatt mulighet til å holde tilbake deler av tilskuddet dersom behovene har endret seg eller bortfalt, som for eksempel som følge av vakanse i stillinger eller lignende. På denne måten kan ubrukte tilskudd omdisponeres til andre oppgaver eller anlegg ved behov gjennom året.

Bevegelige kulturminner

Riksantikvaren har tidligere gitt tilskudd til istandsetting av rullende materiell innenfor jernbanesektoren. Det har imidlertid ikke foreligget noen nasjonal prioritering eller vernestrategi som grunnlag for fordelingen. Norsk Jernbanemuseum arbeider med ferdigstilling av en Nasjonal verneplan for rullende materiell. I påvente av verneplanen har Riksantikvaren ikke gitt tilskudd til rullende materiell innenfor jernbanesektoren de siste to årene. Når det foreligger en endelig Nasjonal verneplan for rullende materiell, vil denne være godt forankret i sektoren og kan danne grunnlag for kulturmiljøforvaltningens eventuelle prioritering av tilskudd til rullende jernbanemateriell.

Når det gjelder øvrige bevegelige kulturminner som for eksempel bil, buss og fly foreligger det ingen samlet oversikt, nasjonal prioritering eller strategi for disse feltene. Riksantikvaren har likevel gitt tilskudd til bevegelige kulturminner. Vi vil minne om Kulturminnefondets nye støtteordning for private eiere av alle typer bevegelige kulturminner, og oppfordrer fylkene til å ta kontakt med fondet ved vurdering av tilskudd til denne type kulturminner.